పెళ్ళి పందిరి వేసుకున్న చోట ఓహో సందడిగా ఉంది. "అమ్మా! పెళ్ళి కూతుర్ని తీసుకురండి. ఒరే, బాజాలూ! వాయించండ్రా. ఒరే, రామం! (బ్రహ్మ గారి అసిస్టెంట్) ఆ పళ్ళెం అందు కుని అక్షింతలు తయారు చేయరా. మరి చాను— గంధం మాట మరుచున్నావా?" అంటూ పురమాయిస్తూ బ్రహ్మగారు నానా అవస్థా పడిపోతున్నారు. పెళ్ళి కూతురు తండ్రీ, అన్నలూ, పిన తండ్రులూ హడావుడిగా ఇటూ అటూ తిరిగేస్తున్నారు. ఇంక ఆడవాళ్ళ సందడి చెప్పనక్కరలేదు. వాళ్ళ హాస్యాలూ, పక పకలూ, పెళ్ళిపాటలూ అలాంటి సంద ర్భాల్లో మామూలేగా?

"ఏమమ్మా, సరసూ! నువ్వు మంగళ హారతప్పుడు ఎంత పాడమన్నా పాడలేదే? ఏం, మీ ఆయన తప్ప మరెవరమూ నీ పాట వినకూడదా?" అంది ఒకామె. ఘొల్లుమని నవ్వు.

"వాళ్ళాయన పందిట్లో లేడట. అందుకు పాడలేదట" అని రెండో ఆమె. నవ్వులు.

"అది కాదే! అది దాని కూతురు పెళ్ళి లోనే పాడుతుందిట" అని రెండో ఆమె కామెంటు. మళ్ళా నవ్వులు.

"ఒసే! ఇంతకీ హనుమాయమ్మని చూశావా? ఈ ఈడులో ఆ వాలుజడా, బొట్టూ, పమిటపిన్నూ, బుడగజాకెట్టూ — ఏం నాటకం?" అని ఒక ముసలి ముత్తైదు రహస్యంగా అంది నలుగురి తోనూ.

"అవును, మాణిక్యం! నాకూ దాన్ని చూడగానే ఒళ్ళు మండిపోతోందంటే నమ్ము" అని రెండో పండు ముత్తైదు తన అభిప్రాయం ప్రకటించింది.

"ఏమిటి చేయించుకున్నావే, భానూ? మీ ఆయన బాగా ఆర్జిస్తున్నాడుగా?" అని ఒక ముత్తైదు భాను మెడ తడిమి పలకరించింది.

"చూశావటే — వాడు రామయ్య కొడుకుట. ఛీ ఛీ! ఎంత సిగ్గుతేనిదైనా రామయ్య పెళ్ళాం తగుదునమ్మా అని ఇలా పెళ్ళివారింటికి వచ్చేయవచ్చా? మగ పెళ్ళివారికి తెలిస్తే?" అంది ఒకామె.

"ఏమో, తండ్రిలాగే హంతకుడవడు గదా!" అని ఒకామె సందేహం వెలి బుచ్చింది.

"అయినా, అవకపోయినా అలాంటి వాళ్ళ నుండి దూరంగా ఉండటమే మంచిది సుమా!" అంది ఒక ఇల్లాలు. "ఒరే, సూరిబాబూ" అని తన కొడుకుని దగ్గరకు పిలిచి, "ఒరే! నువ్వు ఇక్కడే ఆడుకోరా" అని ఆజ్ఞాపించింది.

రామయ్య కొడుకు పేరు పద్మనాభం. పన్నెండేళ్ళుంటాయి. పిల్లలంతా ఆడు కుంటూంటే పద్మనాభం కూడా ఆడు కుంటున్నాడు.

"వాడితో ఆడకండ్రా! వాడి నాన్న ఖూనీకోరు" అని ఒక పిల్లాడు రహ స్యంగా అన్నాడు, పద్మనాభాన్ని చూస్తూ. మిగతా వాళ్ళంతా పద్మనాభాన్ని ఎగాదిగా వింత జంతువుని చూసినట్టు

పులిగడ్డ
విశ్వనాధరావు

చూశారు. పద్మనాభానికిదేమీ కొత్త కాదు. అయినా, చిన్నబుచ్చుకున్నాడు.

"ఒరే, పద్మిగా! మీ నాన్న ఖూనీ చేశాడుట? ఉరిశిక్ష కూడా వేశారటగా? నువ్వు మాతో ఆడద్దు. మా అమ్మ నీతో ఆడద్దని చెప్పిందిరా" అని లౌకికం తెలియని ఒక కుర్రాడు అనేశాడు కూడా. పద్మనాభం మాట్లాడలేదు. గప్‌చిప్‌గా ఊరుకున్నాడు.

ఆ రోజు పెళ్ళికూతురు తండ్రీ, తల్లీ తమ విషయంలో వాడిగా వాదించు కోవడం కూడా విన్నాడు పద్మనాభం.

"ఏమిటండీ, మీరు మరీనూ! ఏదో పెళ్ళని రామయ్య పెళ్ళాం కొడుకుతో వచ్చింది. పెళ్ళవగానే పోతుంది. దాన్ని తరిమేయమంటారా? ఎంత ఖూనీకోరు పెళ్ళామైనా మన బంధువేగా?"

"వీల్లేదు. దాని మొహం చూడటానికి వీలులేదు. మగ పెళ్ళివారికి తెలిస్తే మనం తల ఎత్తగలమా?"

"పోనీ, పందిట్లోకి రావద్దంటాను" అంది ఆమె. ఆయన సణుక్కుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

"బాలస్తావత్ క్రీడాసక్తః"
ఫొటో—శంభూ ముఖర్జీ (కలకత్తా)

పద్మనాభానికంతా అర్థమయింది. అమ్మ పందిట్లోకి రాలేదు. తనని వెళ్ళమంది. కాని, తను ఒకే జాగాలో ఎలా కూర్చుంటాడు? పందిట్లోకి వచ్చేశాడు.

కాని, పిల్లలంతా తనని ఒంటిగా చేసి తాము ఆడుకుంటున్నారు. ఏడుపొచ్చింది. పందిరి బయటే కొచ్చి ఏడ్చేశాడు. ఎవరో తన చెయ్యి పట్టుకున్నారు. చూశాడు. అందమైన అమ్మాయి, పెద్ద కళ్ళు, బొట్టు పెట్టుకుని, కళ్ళు తోడుక్కుంది. "ఏం, ఏడుస్తున్నావు? పిల్లలు నీతో ఆడటం లేదా? రా, నాతో ఆడుకుందువుగాని. నీ పేరు పద్మనాభం కదూ? ఆ పిల్లలు చెప్పారులే. మీ నాన్న ఖూనీ చేశాడు కానీ, నువ్వు మంచివాడివే కదా? రా" అంటూ ఊరడించి లోపలికి తీసుకెళ్ళింది.

"ఇంద, మొహం కడుక్కో" అని ఇచ్చింది. తను మొహం కడుక్కున్నాక ఏవో కబుర్లు చెప్పింది. తక్కువ వాళ్ళకి కూడా ఆడుకున్నారు.

"నా పేరు విశాల. పెళ్ళికూతుర్ని. నువ్వు నాకు తమ్ముడి వవుతావు" అంది.

పెళ్ళివాళ్ళింట్లో విశాల ఉప్పు చల్లించింది. "నువ్వు పిల్ల పోయి" అని వెంట ఆడించింది. పద్మనాభం అందరి మధ్యలోనూ, వెంబడిలోనూ తిరిగేస్తున్నాడు.

పెళ్ళి కూతురు తల్లి ఇది గమనించి పద్మనాభాన్ని చాటుగా పిలిచి, గొడ్ల సావిట్లో ఉన్న గదిలో కూర్చోబెట్టి వాడి అమ్మ దగ్గరకు తీసుకొచ్చి— "ఎన్ని అయినా ఉంచుకో, అమ్మా, అక్కడ పద్దతి కూడా చేస్తున్నాడు. పెళ్ళివారికి తెలిస్తే ఏమైనా ఉందా?" అంది కొంచెం కోపంగానే.

అమ్మ వెంట తెళ్ళమనిపించింది. వాడి కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి. ఏడ్చి ఏడ్చి అక్కడే పడుకున్నాడు.

పద్మనాభం తండ్రి రామయ్య ఖూనీ చేశాడు. దానితో ఏమంతమాలేదు. ఆ ఊరి మోతుబరి జగ్గయ్య నాయుడు ఆతని భార్యని ఒంటరిగా చూసి చెరిచాడు. అది తెలిసి రామయ్య పగబట్టి పీకట్లో బస్తీ నుండి వస్తుండగా అతణ్ణి పొడిచి చంపాడు. తరవాత తను హత్య చేసినట్లు ఒప్పుకున్నాడు. నాయుడు కొడుకులు తమ డబ్బు, పలుకుబడితో తమ తండ్రి ఏ పాపం ఎరగడని బుజువు చేసి రామయ్య అతన్ని ఊళ్ళో రాజకీయ కక్షల వల్ల చంపినట్లు నమ్మించారు. రెండేళ్ళ కేసు నడిచి రామయ్య ఉరిశిక్షతో అంతమయింది.

ఆ ఉన్న కొంచెం భూమి, కొంప అమ్ముడుపోయాయి. ఆ ఊళ్ళో మొహం కూడా చెల్లడం లేదు. కొడుకును తీసుకుని మరో ఊరికి పోయి కూలీ నాలీ చేసుకుని బతుకుతూంది రామయ్య భార్య. [illegible] పెళ్ళి [illegible] ఉంటుందనీ, కడుపునిండా [illegible] పెట్టవచ్చనీ [illegible] పేరంటానికి వచ్చింది ఆమె. కాని, ఇంత అవమానం జరుగుతుందని అనుకోలేదు.

రాత్రి తెల్లవారింది పొద్దు పొడవక ముందే కొడుకుని తీసుకుని [illegible] బయలుదేరింది ఆమె. [illegible] కళ్ళతో తను వెళుతున్నట్లు [illegible] కారంగా చెప్పి రమ్మనమంది [illegible]

పద్మనాభం తాను హంతకుడి కొడుకు అని అవమానింపబడుతుంటాడు. మొదటిసారి కాదు, ఆఖరిసారీ కాదు. బంధువులు, ఇరుగుపొరుగువాళ్ళు, తెలిసినవాళ్ళు [illegible] వారు. అలాంటివి [illegible] తుందా? 'ఖూనీకోరు కొడుకు, [illegible] కోరు కొడుకు' అం[illegible] [illegible] తాను ఆ విషయం [illegible] పోకుండా చేసేవారు. పద్మనాభం [illegible] కోలేదు. తల్లి పోయాక వాడికి [illegible] లేదు. ఉద్యోగం [illegible] కొడుకు కదా? [illegible] పొడిచేయవచ్చు. [illegible] తయారయ్యాడు. తరవాత [illegible] వచ్చి[illegible]యాడు పద్మనాభం. [illegible] పద్దిగాడు [illegible] కెళ్ళి తన [illegible] ఎమ్. ఏ. పాసయాడు. [illegible] పగ తీర్చుకోవాలన్న వాంఛ వాడిలో రగిలి, పెద్ద మంటగా మారి బాంబులా పేలింది. తన వృత్తిలో డాక్టరేటు పుచ్చుకున్నాడు. పద్దిగాడు దొంగతనం చేసి పోలీసుల్ని తప్పించుకు తిరుగుతూ రంగడి దోపిడీ ముఠాలో చేరాడు. ఎన్నో దోపిడీలు, ఖూనీలు చేసి రంగడు చచ్చిన తరవాత ఆ ముఠాకి నాయకుడై కూర్చున్నాడు.

"దొరా! రేపు పెద్దపాలెం నుంచి రాజనగరానికి పెళ్ళి పార్టీ వెళ్తున్నాదట. పెళ్ళికూతురికి బాగా నగలూ గట్టా పెట్టారట. దారి కాద్దామా?"

"ఎవడు చెప్పాడు?"

"లింగన్నపేట బజారులో అనుకుంటున్నారు, దొరా?"

"అయితే, పెద్దకొండ లోయ్యమీద అటకాయిద్దాం."

మరునాడు రాత్రి పెద్దకొండ వద్ద లోయ్యమీద ఆడవాళ్ళ ఆర్తనాదాలు, మగవాళ్ళ కేకలు, తుపాకీ ధ్వనులు మారుమ్రోగాయి.

మెతుకుసీమ

కాకతీయ రాజుల కాలంలో కీర్తి [illegible] పెంచుకొని, రెడ్డిరాజుల కాలంలో సకల సంపదలకు ఉనికిపట్టయి, నైజాం ప్రభుత్వ పరిపాలనలో 'సుబా[illegible]'గా కీర్తిని సంపాదించుకున్నది ఈ సీమ.

శాతవాహనుల నుండి స్వాతంత్ర్యసిద్ధి వరకు చారిత్రక ప్రాముఖ్యం కలిగి ఉండి, విద్యలకు నిలయమై, [illegible] [illegible] ఉంది.

[illegible] ఈ ప్రాంతానికి [illegible] తెలిసినదే. [illegible] [illegible] నుండి [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] వంటి [illegible] [illegible] మున్నగు [illegible] నాటిమణులకు పుట్టినిల్లు ఈ సీమ అంటే ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో ఇది ఎంతటి ఉత్కృష్టమైన ప్రాంతమో తెలియగలదు.

ఒకనాడు ఆంధ్రదేశాన్ని పాలించిన అనేకమంది రాజులతో సంబంధం కలిగి ఉండి, పాడి పంటలతో ఈ సీమ విలసిల్లింది.

ఒకసారి దేశమంతటా దేశ భాగములలో కరువు ఏర్పడగా, అట్టి సమయంలో కూడా ఆకలిగొన్న ఆర్తులకు అన్నపూర్ణ అయినది. మారు ప్రాంతాలనుండి "మెతుకు" లకు వచ్చేడి ఆర్తుల ఆర్తనాదాలలో మెతుకులు సమృద్ధిగా దొరికేడి ఈ పురం 'మెతుకుపురం'మై, సార్థకనామ ధేయమై క్రమేపి వాడుకలో మెతుకు 'మెదక్'గా మారింది.

ఈ 'మెదక్' ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఒక జిల్లాగా అన్ని రంగాలలో అభ్యుదయ పథమున పురోగమిస్తున్నది.

చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన ఒక దుర్గం ఈ ప్రాంతంలో ఉంది. ఇట్టి దుర్గం ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి కాలంలో నిర్మింప బడినట్లు భావింపబడుతున్నది.

ఇట్టి దుర్గం ఏడు ద్వారములతోను, ముప్పదిమూడు బురుజులతోను, సుమారు రెండు కోసుల నిడివి కలిగి ఎత్తైన శిఖరములతోను, ఉన్నతమైన ప్రాకారములతోను, ఎడతెగకుండా ఉంది. [illegible] [illegible] కలిసిపోయిన ఆ నాటి శిల్ప [illegible] శిథిలాలలో అమూల్యమైనా [illegible]. ఆ నాటి [illegible], బురుజులమీద ఉన్న [illegible] మైన తోపులు, విశాలమైనట్టి [illegible] శాలలు, [illegible] మాత్రం నేటికి చెక్కుచెదరక ఉన్నవి.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తప్పించుకొనుటకు [illegible] అని [illegible]. అట్టి దాపులో అన్ని కాలాలలోనూ నీరు పుష్కలంగా ఉంటుంది.

దుర్గం ప్రధానంలో ఉన్న కట్టడం 'చార్‌మినార్'ను పోలి ఉంది.

దుర్గం ఉపరిభాగం నుండి తిలకించిన దుర్గమును ఆనుకొని ప్రశాంతమును వహించు 'మెదక్' పట్టణం, పచ్చని పైరులు, విందుగా నీళ్ళతో నిండి ఉన్న తటాకాలు, అల్లంత దూరాన కానించే 'చర్చి' శిఖరం కనులవిందు చేస్తుంటాయి.

పట్టణానికి సమీపంలో ఉన్న పంచ ముఖాంజనేయస్వామి ఆలయం, ముల్లాయి కోటలో ఉన్న సిద్ధేశ్వరస్వామి దేవాలయం, కూచినపల్లిలోని శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి ఆలయం మున్నగునవి విచిత్రావస్థలో నిర్మింపబడి ఉన్నవి.

చరిత్రాధారాలు బయటపడకున్నను, 'మెతుకుసీమ' ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో విశిష్టస్థానాన్ని అలంకరించి ఉన్నదను టలో ఏమాత్రం సందేహం లేదు.

రచన, ఫోటో:
కె. వి. హనుమంతరావు

దోపిడీదారులు [illegible] మగా [illegible] [illegible] తప్పించుకుంటూ [illegible] కున్నారు. కాని, పెళ్ళికొడుకు మొండి ఘటం. దొంగలను ఎదిరించ సాహ సించాడు. చెట్టు వెనక నుంచి ఒక దొంగ అడ్డు వచ్చిన వాళ్ళని నరికి వేయ డానికి తయారుగా తుపాకీ గురి పెట్టి ఉంచాడు. పెళ్ళికొడుకు వాడిని భయ పెట్టడానికి గాలిలో రెండు మూడు గుళ్ళు పేల్చాడు. పద్దిగాడు తుపాకీతో పెళ్ళికూతురి ఎడ్ల బండివద్దకు వెళ్ళాడు, [illegible] [illegible]. తోపిడీ చూసి పెండ్లిక [illegible] [illegible]. దుష్టి [illegible] [illegible].

పెళ్ళికొడుకు ప్రాణాలు మరిచిపోయా [illegible]. [illegible] [illegible]. చెట్టు వెనక నుండి వచ్చినదైనా గుండు [illegible] పెళ్ళికొడుకు గుండెలో... ఒక క్షణంలో పద్దిగాడు పెళ్ళికొడుకు వద్దకు చేరుకున్నాడు. చెట్టుకీ, పెళ్ళి కొడుక్కీ మధ్య నిలుచుని చెట్టు వెనకున్న తన అనుచరుడికి ఏదో ప్రమాదం [illegible] పోయాడు. కాని, వాడు ఆగిపోయేముందే గుండు వచ్చి పద్దిగాడికి తగిలింది.

దొంగల్లో గందరగోళం బయలు దేరింది. "వాళ్ళని పోనీండ్రా!" అని అరిచాడు పద్దిగాడు, రొప్పుతూ. దొంగలు పద్దిగాడిని తీసుకొని పారి పోయారు. పెళ్ళివారు ప్రాణాలూ, తమ మర్యాదలూ దక్కినందుకు భగవం తుడిని పొగుడుతూ ముందుకు సాగి పోయారు.

"వాళ్ళలో వారికే గుండు తగిలిందట" అని పెళ్ళివారనుకున్నారు.

పద్దిగాడిని మోసుకుపోయి పాడు పడిన గుడివద్ద పడేశారు అనుచరులు. "దొరా! గుండుకి నువ్వెలా అడ్డొచ్చావు?" అని చెట్టు వెనుక నుండి తుపాకీ పేల్చిన మల్లయ్య వాపోయాడు.

"ఊరుకోరా, మల్లయ్యా! నీ తప్పు లేదు. నాదే తప్పు" అన్నాడు పద్దిగాడు బాధతో. గుండు కడుపులోంచి పోయి గుండెలో చిక్కుకున్నట్టుంది. రక్తం జలపాతంలా ప్రవహిస్తోంది. బట్టలన్నీ రక్తమయమే. క్షణక్షణానికీ వాడి జీవన జ్యోతి క్షీణించసాగింది.

"దొరా! దొరా!" అంటూ వాడి అనుచరులు వాపోతున్నారు.

"అంతేరా! నా బాబు ఒక ఖూనీయే చేశాడు. ఈ చేతులతో నే నెన్ని ఖూనీలు చేశాను? ఎంత రక్తం కార్చాను? ఇయ్యాల నా రక్తం కారుతూంది..."

వాడి అనుచరులు చూస్తూ ఉండి పోయారు. పద్దిగాడి ప్రాణాలు పంచ భూతాలలో కలిసిపోయాయి.

"విశాలా! నీ మొగుడు పులే, పులి. అద్భుతమైనవాడివి. అతని మూలంగానే కదా ఆ దొంగలు వాళ్ళలో వాళ్ళు తుపా కీలు పేల్చుకుని పారిపోయారు" అని ఒకామె పొగుడుతూండగా పెళ్ళికూతురు వింటూ మురిసిపోయింది. ★

> **తేడా**
>
> భగవంతుడు మేధస్సు
> మగవారికేమో తలలో, ఆడ
> వారికేమో హృదయంలో
> పెట్టాడు. ఎందుకంటే, ఆడ
> వారు సాధారణంగా
> ప్రేమతో, హృదయంతో
> పనులు సాధిస్తారు గనక.
>
> —లామార్టిన్